

Det är nu dags att se på alternativet normalanvändning av ortfunktionen. Som framgick av föregående artikel avser jag med normalanvändning att man lägger in egna svenska orter samt vid behov även infogar utländska orter.

Del 2 i serien om ort- och kartfunktionen

Bygg ut och förbättra ditt ortregister

AV INGVAR KÄRRDAHL

Inledningsvis kan det vara lämpligt att definiera ordet ort som enligt Svenska Akademiens ordlista bl. a. betyder plats eller ställe. När vi nu utökar Disgens ortdatabas kan det innebära att vi lägger till såväl bynamn som namn på den övervuxna gamla torpargrun- den ute i skogen.

Disgens ortträd är uppbyggt enligt den administrativa hierarkin och liknar i datorn Windows utforskare. Varje administrativ nivå kan i ortträdet jämföras med en mapp i Utforskaren där ett plustecken [+] visar att det finns fler nivåer som nås genom att klicka på plustecknet. Plustecknet ändras då till ett minustecken [-]. Genom klickning på minustecknet stängs underliggande nivåer.

Struktur

Ortförteckningens grundstruktur be-

står av en namnlös övre nivå samt därunder Sverige. (Bild 1)

```
[-] .....
    [+] Sverige
```

Ortträdet för Sverige är sedan uppbyggt efter vår administrativa hierarki (Bild 2):

```
[-] Sverige
    [-] Län
        [-] Kommun
            Församling
```

Mitt grundförslag är att utöka ortträdet med tre nya nivåer som jag benämner by-, gårds- och torpnivå. Givetvis ska ortträdet endast utökas med de nivåer som behövs i det enskilda fallet. Det innebär att om det inte finns en by utan endast en gård, eller om byn inte är känd, så lägger man in en gård på bynivån och på liknande sätt förfar man med ett torp.

Det utökade ortträdet kommer nu

att få följande struktur (Se exempel i bild 3):

```
[-] Sverige
    [-] Län
        [-] Kommun
            [-] Församling
                [-] By (Gård, Torp)
                    [-] Gård (Torp)
                        Torp
```

I städer och större samhällen kan by ersättas med stadsdel och gård ersätts med gatuadress eller stadsäga.

Som du säkert insett så lägger du in alla nya orter på nivåer under församlingnivån. Inläggning av nya orter kan göras på två olika sätt:

Alt. 1. Klicka på knappen med **hus-symbolen** på raden över Disgens skrivbord (Bild 4) varvid du kommer in i dialogrutan **Redigera ort**. Här kan du lägga till nya orter, ändra tidigare registreringar samt ta bort orter.

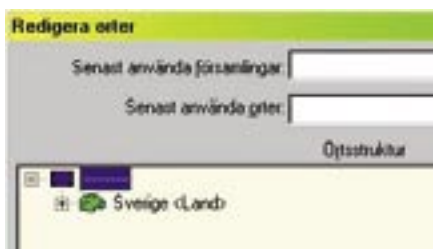

Bild 1

Bild 2

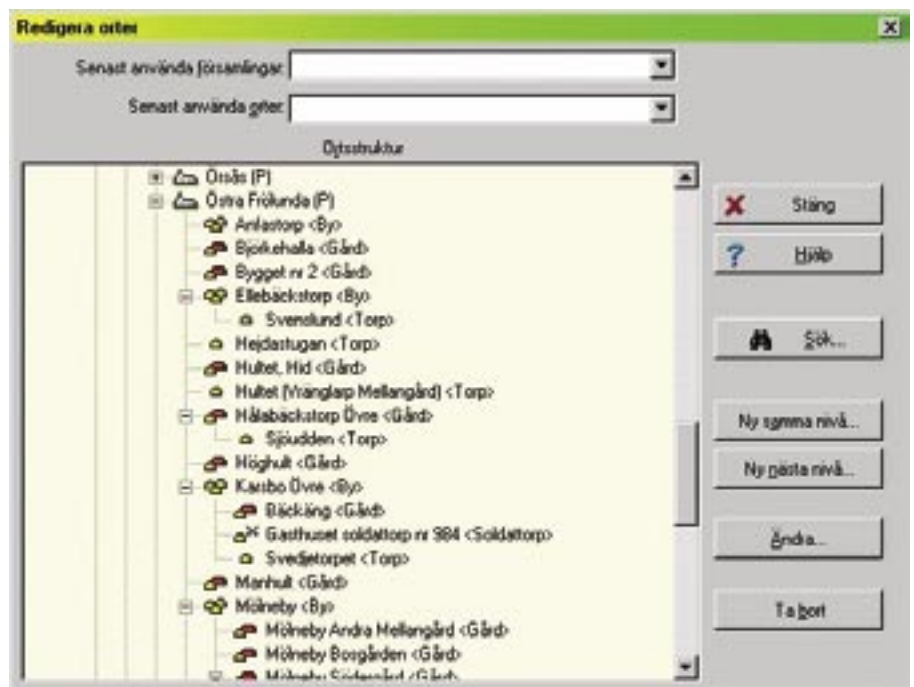

Bild 3

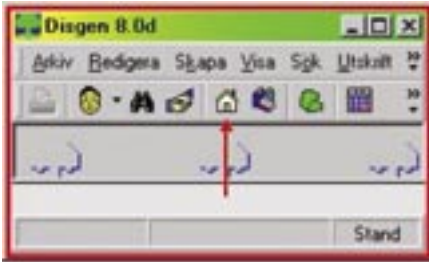

Bild 4

Alt. 2. Klicka på lampan för att registrera en Disgenort för en händelse t.ex. född, död eller flyttat. I detta fall kommer du in i dialogrutan **Välj ort**. Denna dialogruta är identisk med **Redigera ort** med undantag av att i **Välj ort** kan du inte radera någon ort. Här väljer du den Disgenort som ska anges för respektive händelse. Om orten inte redan finns kan du här lägga till nya orter och

även ändra i tidigare ortregistreringar.

Arbetsexempel

Låt oss anta att vi ska lägga till följande orter (påhittade namn) i Hillareds församling i Svenljunga kommun:

- Askbyn med gårdarna Askgården 1 och Askgården 2 samt soldattorpet Asklundan som ligger under Askgården 1.
- Björktorpet (torp) som ligger nägonstans inom församlingen.
- Almgården (gård) som också ligger nägonstans inom församlingen.

- 1 Börja med att klicka på **Redigera orter** (knappen med huset) för att komma in i dialogrutan **Redigera orter** (Bild 5 steg 1).
- 2 Sök sedan upp och markera **Hillared (P)**. (Bild 5 steg 2).
- 3 I dialogrutans högerkant klickar du på alternativet **Ny nästa nivå**. (Bild 5 steg 3).
- 4 Du har nu kommit in i en ny dialogruta **Redigera ort** flik **Grunddata**. (Bild 6 steg 4).
- 5 I fältet **Namn** i översikten skriver du **Askbyn** (Bild 6 steg 5).
- 6 I fältet **Namn i utskrifter** syns nu hur orten kommer att anges i dina utskrifter. (Bild 6 steg 6).
- 7 Till höger i nästa fält **Slag av ort** ska du klicka på pilen till höger om fältet. I rullgardinsmenyn väljer du alternativet **By** som du markerar och klickar på så att **By** kommer att anges i fältet **Slag av ort**. Kom ihåg att aldrig skriva i fältet **Slag av ort** såvida du inte vill lägga till något nytt attribut i rullgardinsmenyn. (Bild 6 steg 7).

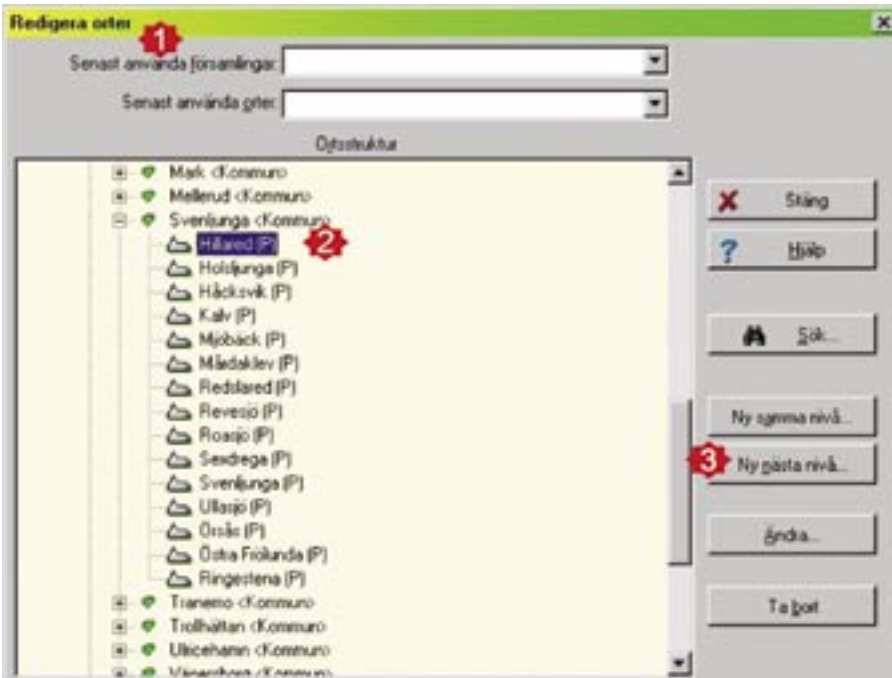

Bild 5

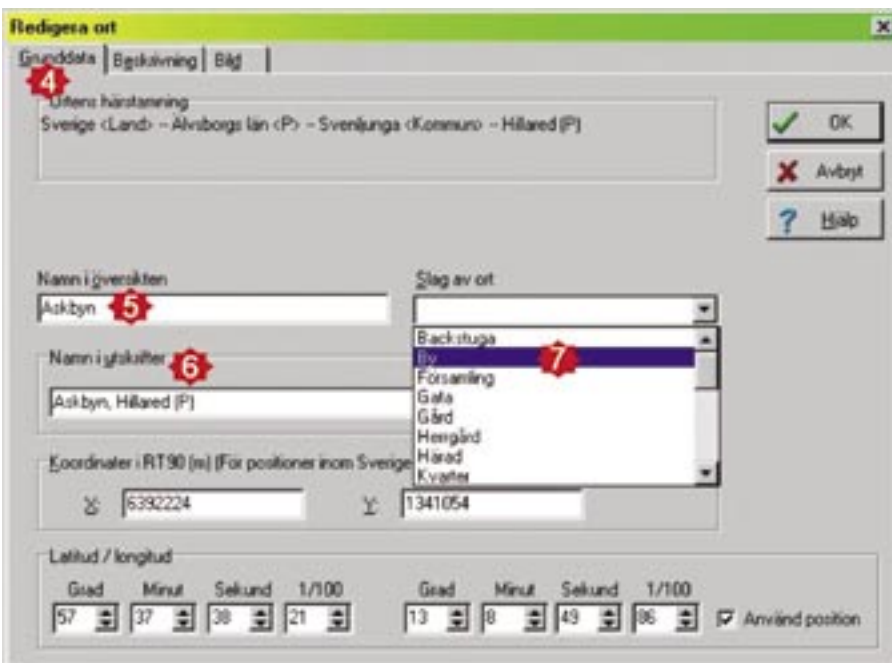

Bild 6

- 8 Sedan kan du ange x- och y-koordinater för orter inom Sverige alternativt latitud/longitud. De förvalda värdena är alltid de positioner som gäller för den ort som är utgångs-ort vid inläggning av en ny ort. I detta fall Hillared (P). Vid visning av orten i kartan innebär detta att den nya orten lägger sig på samma ställe som föregående ort, i detta fall kyrkan, om du inte ändrar koordinaterna. Positionsangivelser måste inte anges. Dessa kan lätt kompletteras vid ett senare tillfälle.

- 9 Vi antar att Askbyn har koordinaterna x 6394000 y 1342500 och skriver in dessa värden. (Bild 7 steg 8 och 9).
- 10 Nu är Askbyns uppgifter fullständiga och du registrerar dessa genom att klicka på OK. (Bild 7 steg 10).
- Nästa steg är att lägga in **Askgården 1**:
- 11 Börja med att övertyga dig om att Askbyn är markerad. (Bild 8 steg 11).
- 12 I dialogrutans högerkant klickar du på alternativet Ny nästa nivå. (Bild 8 steg 12).
- 13 Gör sedan på samma sätt som när du registrerade Askbyn. I rullgardinsmenyn väljer du Gård och koordinaterna är x 6393500 y 1341000 och avsluta med OK.
- Därefter lägger du in soldattorpet **Asklund** som tillhör Askgården 1.
- 14 Kontrollera att Askgården 1 är markerad och klicka sedan på Ny nästa nivå.

Bild 7

Bild 8

- 15 Skriv in **Asklund** och välj därefter **Soldattorp** i rullgardinsmenyn.
- 16 Ange koordinaterna x 6394000 y 1342000 och avsluta med OK.
- Inläggning av **Askgården 2**
- 17 Börja med att övertyga dig om att **Askgården 1** är markerad för vi vill ju att gårdarna ska komma i nummerordning och ligga på gårdsnivå. (Bild 9 steg 13).
- 18 I dialogrutans högerkant klickar du den här gången på alternativet **Ny samma nivå**. (Bild 9 steg 14).
- 19 Därefter gör du på samma sätt som när du lade in den förra gården och koordinaterna är nu x 6394000 y 1340000. Avsluta med OK.

Inläggning av **Björktorpet**

- Detta är ett torp och det enda vi vet är att det ligger i församlingen. Därför ska det registreras på bynivå. För att få det i bokstavsordning på bynivå markerar du Askbyn. (Bild 10 steg 15)
- 20 Välj nu **Ny samma nivå**. (Bild 10 steg 16).
 - 21 Skriv in **Björktorpet** och i rullgardinen väljer du **Torp** varefter du anger x 6395500 y 1341000 och avsluta med OK.

Slutligen ska vi lägga in **Almgården**

- Detta är en gård som inte ligger i någon by varför den ska ligga på bynivå. För att bynivån ska vara i bokstavsordning måste **Almgården** läggas före **Askbyn**. Som du redan noterat läggs ett nytt objekt alltid in efter det markerade objektet på samma eller nästa nivå.
- 22 Markera församlingen **Hillared** och välj därefter **Ny nästa nivå**. (Bild 11 steg 17 och 18).
 - 23 Skriv in **Almgården**, välj **Gård**, skriv in x 6389500 y 1342500 och avsluta med OK.

Har du nu gjort alldeles rätt så ser ditt ortträd ut som i bild 12.

Flytta orter i ortträdet

Skulle du göra fel, t.ex. fel bokstavsordning eller ännu värre att en by hamnat i fel församling så går detta att rätta till. Behöver du flytta en ort som har underliggande nivåer så följer dessa med vid flyttningen.

Prova nedanstående arbetsordning innan du raderar övningsorterna men gör först övnings exemplet i kartan.

Ort i fel ordning

Om en Disgenort har kommit i fel bokstavsordning i en grupp (på samma nivå) behöver den flyttas. När en ort som flyttas har underliggande orter följer dessa med vid flyttningen.

1 Markera den felplacerade orten och högerklicka.

- 2 I popupmenyn markerar och klickar du på **Klipp ut**.
- 3 I ortträdet markerar och högerklickar du på den ort som ska ligga före orten som du håller på att flytta.
- 4 I popupmenyn markerar och

klickar du på **Klistra in på samma nivå**. Om du ska klistra in den flyttade orten först i sin grupp och du därför måste markera en ort i nästa högre nivå ska du i popupmenyn givetvis välja **Klistra in på nästa nivå**.

Ort i fel grupp

Om en Disgenort har registrerats i fel grupp blir det genast något besvärligare. Med fel grupp menar jag till exempel att ett torp måste flyttas från gård A till gård B. Det kan även handla om att till exempel flytta en by från en församling till en annan församling.

- 5 Gör stegen 1–4 enligt ovan.
- 6 Markera den flyttade orten och klicka sedan på **Ändra** så att du kommer in i dialogrutan **Redigera ort**.
- 7 Du ser nu att på raden för **Namn i utskrifter** finns den flyttade ortens gamla härstamning kvar
- 8 Radera allt som står i fältet för **Namn i utskrifter**.
- 9 Klicka på **OK**.
- 10 Du får nu ett felmeddelande. Klicka på **OK** i felmeddelandet. Som du ser skrivs nu den rätta texten in på raden för **Namn i utskrifter**.
- 11 Avsluta med att klicka på **OK** så att redigeringsfönstret stängs.
- 12 Om den flyttade orten har underliggande orter måste du upprepa punkterna 6–11 även för dessa orter.

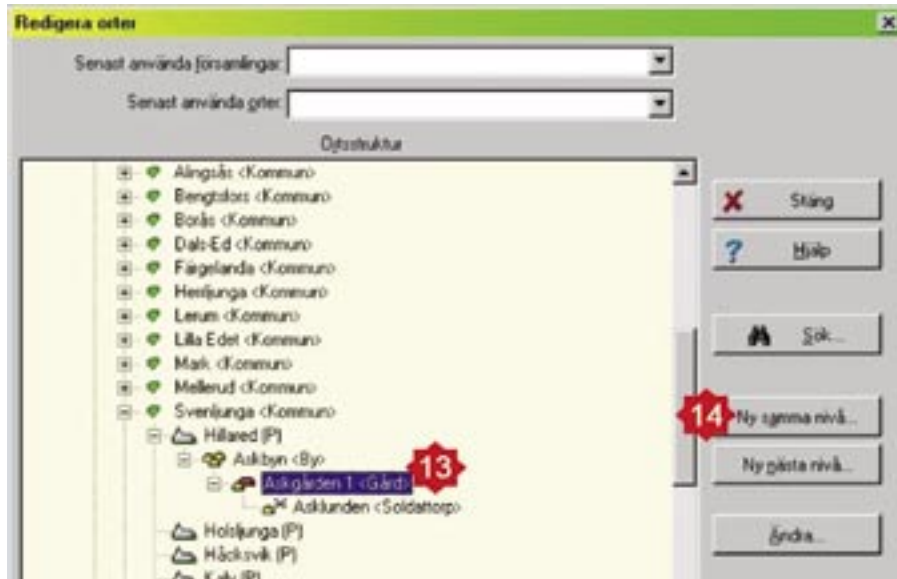

Bild 9

Bild 10

Bild 11

Bild 12

Ett exempel

Vi antar att **Askklunden** felaktigt blivit placerad under **Askgården 1** och skall därför flyttas till **Almgården**. Detta innebär byte av både grupp och nivå. Momentnumren refererar till ovanstående tillvägagångssätt.

Gör flyttningen genom att högerklicka och **Klipp ut – Klistra in**.

- 6 Bild 13 steg 1 och 2.
- 7 Bild 14 steg 3.
- 8 Bild 15 steg 4.
- 9 Bild 15 steg 5.
- 10 Bild 15 steg 6.
- 11 Avsluta med att klicka på **OK**.

Visning i kartan

Det är nu dags att göra vissa justeringar i kartfunktionen. Öppna kartan och se till att du på skärmen visar både ortträd och karta.

Bild 13

Bild 14

Bild 15

Bild 16

Det första som händer när du lagt in nya Disgenorter är att du får en fråga om du vill uppdatera kartan från ortdatabasen och här ska du klicka på **Ja**. Du får troligen också ett påpekande att ingen av de nya orterna visas på aktuell kartbild samt en fråga om du vill flytta kartbilden så att dessa visas. Klicka på **Ja** och kartbilden flyttas till området kring Svenljunga.

I vänsterkanten ska du klicka på **F** (**Visa församlingar**) så att du ser församlingsgränser, kyrksymboler och församlingsnamn.

Klicka på förstoringsglasat och ändra visningsnivån till **250 m**. I ramen under kartbilden ser du visningsnivån och där ska det stå: **En bildpunkt = 250 m**.

Kyrksymboler och församlingsnamn visas vid zoomnivå 250 m och större bildpunktstorlek. Prova med att zooma ut till 400 m så ser du att kyrksymboler och församlingsnamn försvinner. Du ser också att de orter du själv lagt till som Disgenorter fortfarande visas på kartan. Du ser även att detta ger ett väldigt rörigt intryck. Anledningen till denna visning är att alla nya orter läggs in med visningsnivån 10 km vilket innebär att de visas vid alla zoomnivåer.

Eftersom byar, gårdar och torp kan ligga ganska tätt bör visningsnivån ändras för dessa. Du kan själv fritt välja vilka visningsnivåer som du trivs med i förhållande till ditt eget material. I det här exemplet väljer jag 60 m för bynivån, 25 m för gårdsnivån och 10 m för torpnivån.

- 1 Gå till ortträdet och leta upp **Hillared**. Klicka på **plustecknen** så du ser alla de nya orterna. (Bild 16).
- 2 Flytta kartbilden till området med **Hillared**.
- 3 Högerklicka på **Hillared** i ortträdet och välj **Anpassa visning av orter i kartan**.
- 4 I dialogrutan markerar du att ändringen ska gälla **Markerad ort och alla underliggande**. Kontrollera att det är en bock i rutan **Visa orter i kartan**. Slutligen väljer du **bildpunktstorlek 60 m**. Avsluta med **OK**. (Bild 17)
- 5 Högerklicka åter på **Hillared** och välj **Anpassa visning av orter i kartan**.

- 6 Markera att ändringen ska gälla **Endast markerad ort**.
- 7 Markera **bildpunktstorlek 250 m** och avsluta med OK.
- 8 Markera **Askgården 1** och välj **bildpunktstorlek 25 m** och avsluta med OK.
- 9 Gör på samma sätt med **Askgården 2**.
- 10 För **Asklunden** väljer du **bildpunktstorleken 10 m**.

Prova nu i kartan hur orterna visas efter hand som du ändrar zoomnivåerna. Tänk på att när du klickar med förstoringsglaset i kartan så blir den punkten där du klickar centrumpunkt i nästa kartbild. Håll ner **Alt-tangenten** när du ska **Zooma ut**. Om du helt tappat bort dig kan du högerklicka och i popupmenyn klicka på **Var är Sverige nu igen?** Du kan även söka en ort på det sätt som beskrevs i förra numret av Diskulogen.

Ortens position

Det geografiska läget för en ort sker genom att man använder longitud och latitud, som för orter i Sverige ersätts av x- och y-värden (koordinater). Det geografiska läget för en ort kan utläsas från t.ex. kartor eller andra officiella uppgifter. Vissa orter finns tillgängliga på CD-skivan *Svenska ortnamn 1999* (Sveriges Släktforskarförbund).

Orter i utlandet

Det är inte svårare att lägga in utländska orter som Disgenorter än att göra det med svenska orter. Den största

Bild 17

skillnaden är att du själv måste bygga upp landets administrativa struktur i den omfattning som du själv anser dig ha behov av. Det gäller också att bygga strukturen på ett sådant sätt att det i utskrifterna kommer att anges i vilket land orten är belägen. I Disgens handledning visas två olika metoder för att få orten riktigt angiven vid utskrifter. Jag kommer här endast att beskriva den ena av dessa metoder eftersom jag anser att den ger bäst generell struktur för orter i utlandet.

För att ortsuppgiften i en utskrift ska ange landet måste man först skapa tre nivåer. Dessa nivåer syns när du arbetar med orter i Disgen men kommer inte med i personuppgifter vid utskrift. Man skulle kunna kalla dem A, B och C. Jag har valt att utnyttja denna möjlighet till att även skapa en övergripande struktur på mina aktuella orter i utlandet.

Längst upp i ortträdet finns en namnlös grupp. Genom att klicka på den går det att lägga in nya grupper på nästa nivå. För att strukturera mina orter i utlandet kallar jag dessa tre nivåer "Övriga världen", "Världsdel" och "Del av världsdel". Nivån därefter blir "Land" samt därefter respektive lands administrativa indelning i den omfattning som det finns behov av. (Bild 18).

Praktiskt exempel

I ett exempel från USA visar jag hur det kan se ut på detaljnivå. (Bild 19). På en ansedel kommer utskriften att bli som i bild 20.

När du registrerar orter i utlandet bör du ta bort den lilla bocken längst nere i dialogrutans högra hörn så att alla positionsangivelser blir nollställda. När en person flyttar till eller från Sverige används den utländska Disge-

Bild 18

Bild 19

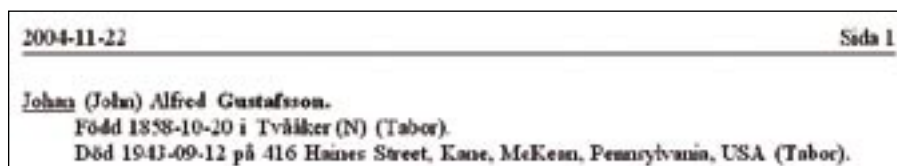

Bild 20

norten för att skapa en flyttningslinje. När positionsangivelserna har nollats kommer alla sådana linjer att peka mot skärningspunkten mellan ekvatorn och nollmeridianen. Orter i utlandet kan anges med position, latitud/longitud, och då pekar flyttningslinjen mot den positionen.

Rensa övningsorterna

Kom ihåg att resa bort övningsexemplen från din ortdatabas.

Lätt men rätt

Låt inte eventuella svårigheter att hitta ortens position hindra dig att

lägga in nya orter. Prioritera din ortförteckning, det är viktigare att ha en bra och komplett ortförteckning än att orten visas alldeles exakt i kartan.

Du behöver heller inte för varje ny ort du lägger till som Disgenort leta upp en fullständig administrativ struktur. Det viktiga är att det du lägger in är rätt uppgifter, det vill säga det du vet och inget annat. Komplettera kan du alltid göra vid ett senare tillfälle.

Lycka till med ditt fortsatta arbete med ort- och kartfunktionen. ■

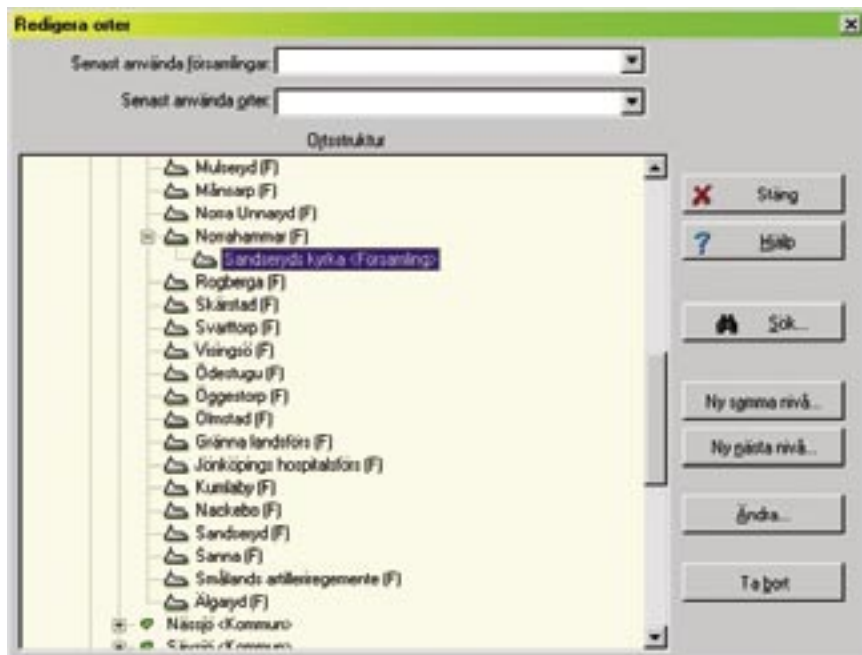

Bild 21

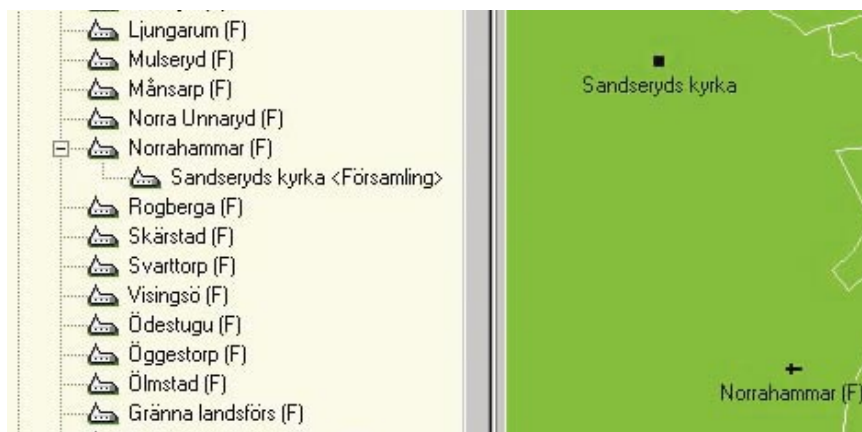

Bild 22

Fel och problem

Ortförteckningen

Disgens ortförteckning är baserad på 1989 års församlings- och länsindelning. Församlingar som upphört dessförinnan är trots detta i många fall medtagna i ortförteckningen och placerade sist i respektive kommun. Dessa upphörda församlingar visas ej i kartan trots att de är att betrakta som Disgenorter. Om man dessutom lägger in egna orter under dessa upphörda församlingar så kommer inte heller dessa att visas i kartan.

Detta problem löses lämpligen genom att lägga in upphörda församlingars kyrka i den nya, nuvarande församlingen på bynivå. Som slag av ort välj då Kyrka eller Församling. I båda fallen kommer då en kyrksymbol att visas i ortträdet (Bild 21). På kartan visas endast en fyrkant med namn på samma sätt som för övriga inlagda orter (Bild 22). På detta sätt kan man relatera kyrkliga händelser (född, döpt, vigd osv) till rätt församling eller kyrka i förhållande till aktuell tidpunkt.

Det går att lägga in nivåerna by, gård och torp under den återuppståndna församlingen, vilket jag dock inte vill rekommendera. Det finns flera skäl att avråda – olika tidsepoker är ett. Det kommer även att bli problem vid sökningar samt vissa specialfunktioner i kartan.

Information om församlingar kan sökas på Skatteverkets hemsida (skatteverket.se) under rubriken "Sveriges församlingar genom tiderna".

Kartfunktionen

Det finns för närvarande några församlingar där överföringen från Disgens ortdatabas till visning i kartan inte fungerar. Detta gäller de församlingar som i kartan saknar kyrksymbol och församlingsnamn. Dessutom gäller detta även de församlingar som upphört men trots detta är medtagna som församlingar i ortförteckningen. I kartan visas inte heller de orter som lagts in under dessa församlingar.